

тугодумів прокинеться інтерес до змісту, сюжету задачі-загадки" [10: 146].

Велика роль у збереженні народних традицій через навчально-виховний процес у школі належить учителям. "Народ — це живе, вічне джерело педагогічної мудрості", — зазначав Василь Олександрович [7: 255]. Ми розуміємо це так, що успішна організація навчання й виховання в школі залежить від використання вчителем у навчально-виховному процесі найкращих народних традицій.

Таким чином, культурологічними засадами спадщини В.О.Сухомлинського були народні, а саме, українські традиції, на яких будувався навчально-виховний процес у Павлівській школі. Передусім це сприяло вихованню патріота і громадянина та збереженню і розвитку українських традицій, культури в умовах тоталітарного суспільства. Розроблена Василем Олександровичем концепція виховання, яка впливає з народних глибин, була природною для української дитини. Вона виходила за межі радянської ідеології і стала своєрідним містком у майбутнє. Найкращі норми моралі українського народу (возвеличення природи і людської праці; шанобливе ставлення до батьків, до своїх пращурів; відповідальне ставлення батьків до виховання дитини; вшанування і наслідування героїзму захисників рідної землі; любов до своєї Батьківщини тощо) засобами української мови, пісні, казки, гри, обрядів, фольклору через виховні заходи (свята, бесіди, екскурсії тощо), навчальний процес втілювалися в життя Павлівської школи і знаходили продовження в родинних учнів, передавалися наступним поколінням. В цілому творча спадщина педагога є неоціненним скарбом культури українського народу. На нашу думку, творчо розвиваючи ідеї В.О.Сухомлинського, загальноосвітня школа має стати осередком збереження й розвитку українських традицій, будуючи на них навчально-виховний процес. Звичайно, в одній статті неможливо роз-

крити всі аспекти такої багатогранної проблеми, як українські традиції в спадщині В.О.Сухомлинського. Тому подальшого вивчення потребують у контексті окресленої проблеми питання про народознавчий аспект у змісті освіти, роль учителя у запровадженні етнотрадицій у шкільну освіту тощо.

Література

1. Культура и культурология: Словарь / Сост. и ред. А. И. Кравченко. — М.: Академический проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2003. — 928 с.
2. Національна доктрина розвитку освіти // Кремень В. Освіта і наука України: шляхи модернізації (Факти, роздуми, перспективи). — К.: Грамота, 2003. — С.178–201.
3. Сухомлинський В.О. Методика виховання колективу // Вибр. тв.: В 5-ти т. — К.: Рад. школа, 1976. — Т.1. — С.403–637.
4. Сухомлинський В.О. Ми продовжуємо себе в дітях // Там само. — Т.5. — С.578–584.
5. Сухомлинський В.О. Моральні цінності сім'ї // Там само. — С. 436–440.
6. Сухомлинський В.О. Народження добра // Там само. — С. 217–223.
7. Сухомлинський В.О. Народний учитель // Там само. — С. 239–255.
8. Сухомлинський В.О. Про деякі сторони виховання радянського патріотизму // Там само. — С. 29–35.
9. Сухомлинський В.О. Проблеми виховання всебічно розвинутої особистості // Там само. — Т.1. — С. 55–206.
10. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям // Там само. — Т.3. — С. 9–279.
11. Сухомлинський В.О. Сто порад учителям // Там само. — Т.2. — 1976. — С. 419–654.
12. Сухомлинський В.О. Шматок хліба // Там само. — Т.5. — С. 308–316.
13. Сухомлинський В.О. Щоб душі не ржавіли // Там само. — Т.5. — С. 139–145.
14. Сухомлинський В.О. Як виховати справжню людину // Там само. — Т.2. — С. 158–415.
15. Третій з'їзд учителів Української РСР. 18–19 червня 1968 р. — К.: Рад. шк., 1969. — 287 с.

Психолого-педагогічний практикум

ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ДІВЧАТОК І ХЛОПЧИКІВ

(Чому дівчатка і хлопчики сприймають світ по-різному)

Олександр КОЧЕРГА,

канд. психол. наук, доцент, завідувач кафедри дошкільної і початкової освіти, декан факультету підвищення кваліфікації КМПУ імені Б.Д.Грінченка

Кожен учитель помічав, що в процесі навчання, гри, праці дівчатка і хлопчики діють по-різному. Мабуть, у кожного виникало запитання: "Чому ж так відбувається?".

Можливою відповіддю на це може стати теорія асинхронної еволюції чоловічої і жіночої статі доктора біологічних наук, генетика В.А.Геодакяна, де він спирається на дві протилежні тенденції. У першій стверджується, що жіноча стать орієнтована на збереження ознак розвитку, які необхідні для передачі їх у спадок, аби нащадки були більш схожі на батьків. Отже, **вижити**.

У другій стверджується, що чоловіча стать орієнтована на подальший пошук змін розвитку

людини. При цьому в чоловічій статі акумулюються нові корисні змінені риси пристосування людини до середовища. А отже, у чоловічій статі основна орієнтація робиться на **прогрес**.

Дівчатка і хлопчики діють з урахуванням цих тенденцій, які накладають певний відбиток на стратегію їхніх мисленневих процесів, які необхідно знати вчителю початкових класів під час роботи з учнями.

Стратегії мисленневих процесів дівчаток і хлопчиків

Дівчатка	Хлопчики
Народжуються зрілими дітьми. Їхній розвиток випереджає розвиток хлопчиків на 3-4 тижні	На 2-3 місяці пізніше, ніж дівчатка починають ходити. На 4-6 місяців пізніше говорять. Щодо періоду статевого дозрівання, то запізнюються у розвитку (порівняно з дівчатками) приблизно на 2 роки
В шість місяців дівчатка краще реагують на лагідні звертання	У шестимісячних хлопчиків краща реакція на нові або на рухомі предмети
До 13 років зберігається певна пластичність мозку, тобто дифузність функціонування півкуля	У початковій школі хлопці "молодші" за дівчаток за своїм біологічним віком на 1 рік. Асиметрія мозку у хлопчиків розвивається раніше, ніж у дівчаток. До 6 років у них помітна функціональна спеціалізація півкуля
Чутливіші до шуму. У 1-2 класах у дівчаток "шкіряна чутливість" вища (тобто їх драгує тілесний дискомфорт), вони швидше реагують на дотик	До 8 років гострота слуху у хлопчиків у середньому вища, ніж у дівчаток
Здебільшого граються у приміщенні - в замкнутому просторі	Бігають один за одним, кидають предмети у ціль, використовуючи весь можливий простір (якщо його не вистачає в горизонтальній площині, вони освоюють вертикальну - лазять по драбині, залазять на шафу)
Ставлення до форм і змісту навчальної роботи досить терпиме, а в цілому критичне до соціальних форм	Різко виражається негативізм не тільки до системи шкільних взаємовідносин, а й до навчальної роботи взагалі
Форми організації навчання побудовані так, що з перших кроків потребують старанності, зосередженої уваги, дисципліни, ретельності. А ці вимоги за психофізіологічними параметрами ближчі до жіночих	Зміст навчальних планів і навчальних предметів має очевидну технократичну природничу тенденцію. Таким чином його можна розглядати переважно як чоловічий
Більш схильні до навіювання. Сприймання деталізованіше, бачать більше дрібниць у предметах і краще упорядковують розрізнені тексти, малюнки тощо. Мислення конкретніше і прагматичне. Це орієнтує не стіль-	

ки на виявлення закономірностей, скільки на отримання необхідного результату	
Легше дається алгебра, рахунок, маніпуляція з цифрами і формулами	Легше справляються з геометрією (просторовим мисленням, мисленневими маніпуляціями з геометричними формами)
Дівчатка переважають хлопчиків у вербальних здібностях. Вони швидше оволодівають мовленням, охочіше спілкуються з іншими дітьми. Їхня мова правильніша і складніша за синтаксичною будовою, ніж у хлопчиків. Але до початку навчання ця відмінність у синтаксичній побудові речень хлопчиками і дівчатками зникає і виникає знову лише після 11 років, і стає постійною рисою протягом усього життя. Дівчатка краще розв'язують завдання, в яких потрібно знайти словникові аналогії. У них вища швидкість мовлення, вони краще і швидше розуміють письмовий текст	
Жінки краще пристосовуються до різних змін: природних, соціальних. Легше переносять стресові ситуації, більш стійкі до економічних негараздів, шанують традиції	Чоловіки менш прив'язані до сталих устоїв, більш спрямовані на винахідливість та спритність
Орієнтація на стосунки між людьми	Більше орієнтовані на інформацію
Ставлять запитання заради встановлення контакту з дорослими	Частіше ставлять запитання з метою отримання конкретної відповіді
Під час уроку дівчатка дивляться в обличчя вчителів, шукаючи підтвердження, чи правильно виконують завдання, очікують схвалення	Під час уроку хлопці дивляться на парту, вбік або перед собою
З самого початку уроку набирають оптимального рівня працездатності	Втягуються в процес довше і на вчителя дивляться рідко. Коли хлопці досягають піку працездатності, дівчатка починають втомлюватись
Найкраще розв'язують задачі не нові, типові, шаблонні, коли вимоги щодо ретельності пророблення елементів, виконавчої частини завдання незначні (немає пошуку)	Краще виконують пошукову роботу, висуваючи нові ідеї, краще працюють, коли потрібно розв'язувати принципово нові задачі. Хлопчик може знайти нестандартне розв'язання математичної задачі, але зробити помилку в розрахунках і в результаті отримати погану оцінку. Важливо вчителю не поспішати з оцінкою діяльності учня, зацікавити дитину в самостійному пошуку шляхів розв'язання тієї чи іншої задачі

Психолого-педагогічний практикум

Дівчатка перевершують хлопців у мовленневих завданнях (спочатку немовленневі завдання вони можуть виконувати немовленневим способом)	Хлопчики переважають дівчаток у візуально-просторових уміннях (яка довжина, ширина, відстань, швидкість об'єктів, де вони розташовані – вгорі, внизу, справа, зліва), а це потребує високої пізнавальної активності дитини	Дівчатка менше б'ються: їм це не пристало, заважають плаття, волосся; немає вправності, невідомі прийоми боротьби. Натомість вони щипаються, дряпаються, висміюють кривдника, сваряться. Дівчатка діють нишком, стиха. Вони скритніші. Рано розуміють, якими їх хочуть бачити оточуючі та чого від них очікують. Вони слухняніші, "правильніші", привітніші з незнайомими	Хлопчики діють відвертіше та неприховано. Вони різнобічніші, ніж дівчатка, оптимістичніші. Про школу вони розповідають менш докладно, але цікавіше, несподіваніше, частіше про головне, суттєве
У ситуації, коли присутні сильні емоції, різко наростає загальна активність, підвищується емоційний тонус кори головного мозку. Це може спричинити емоційні зриви, ридання, крик тощо	На емоційний фактор реагують короткочасно, яскраво і вибірково. Чоловіки швидко знімають емоційну напругу, перемикаючись на продуктивну діяльність	Дівчатка часто намагаються показати, що вони кращі, ніж є насправді. У них високий рівень соціальної поведінки. Серед них більше егоїстів у цілому	Хлопчики намагаються показати, що вони гірші, ніж є насправді. Егоїстичних хлопчиків загалом менше
Мозок дівчаток готовий відповісти на будь-яку неприємність, підтримує в стані готовності всі свої структури, щоб будь-якої миті відреагувати. Можливо, саме цим досягається краще "виживання"	Для досягнення виховного ефекту потрібно обмежувати нотації з боку вчителя та батьків. Поясніть ситуацію коротко і конкретно	"Зосередженість, увага, точність, терпіння, наполегливість, любов до порядку, ніжність, манери, смак і, нарешті, вроджена любов до дітей – усі ці якості притаманні швидше і більшою мірою жінкам, ніж чоловікам" (К.Д.Ушинський). Дівчатка чутливіші як до заохочень, так і до покарань, гостріше реагують на приниження людської гідності. Успіхи дівчаток у навчанні можна пояснити і тим, що дівчинку ще до школи привчають до дрібної, старанної роботи: посуд помити, пошити, попросувати хоча б носові хустинки, перебрати овочі. Ось і виходить, що до шкільної праці, без різких і сильних рухів, за письмовим столом дівчатка зазвичай підготовані краще, ніж хлопчики	Хлопчики, як і дівчатка, прагнуть бути красивими, але у цьому не хочуть зізнаватися. (Відомо, як вони не люблять стригтися, пояснюючи це тим, що в них мерзне голова або кашкет буде великим). У них також є бажання гарно вдягтися, бути милими і делікатними, але вони це приховують. Хлопчикам важче бути охайними, бо вони люблять рухливі ігри. У них більше синяків, гуль, порізанних пальців, подряпин на колінах. Вони частіше рвуть взуття, розбивають шибки. Це тому, що вони більше майструють, грають у футбол і баскетбол, але вони не замазують. Просто хлопчики люблять все робити швидше, вони менш терплячі, тому у декого з них і зошити не в ідеальному порядку. Але стараються хлопці не менше. Як і дівчатка, вони співпереживають, співчують чужому горю, проте не показують цього відкрито, бо бояться глузувань... Хлопчики соромляться не менше дівчаток. А якщо роблять щось непристойне, то насамперед через пустощі або для того, щоб звернути на себе увагу. Дорослим варто пам'ятати, що хлопчики найбільше сердяться і стають мстивими, коли звертають увагу на їхні особистісні переживання, вад (зайва вага, маленький зріст чи може, картавість)
При загальній втомі страждають лівокульові процеси (образне мислення, просторове відношення, емоційне самопочуття)	При загальній втомі страждають лівокульові процеси, пов'язані з мовленневим мисленням (а саме – з чіткою побудовою і формулюванням власної думки, вмінням довести і переконати в істинності своєї думки)	У дівчаток здатність центрів правої і лівої півкулі вступати у функціональні міжкульові контакти значно вища, ніж у хлопчиків	
Дівчатка застосовують одну й ту ж саму тактику при вивченні абсолютно різного матеріалу. Вони схильні до механічного заучування. Традиційна освіта більше підходить для дівчаток. Тому навчаються краще вони	Хлопчики хворобливо реагують на необхідність використовувати різні типи мислення на різних уроках, при вивченні різних предметів. Їхній мозок порівняно з мозком дівчаток прогресивніший, більш диференційований, вибірковий, його функціональна система економніша, активніші процеси смислоутворення. Тому мислення хлопчиків більш творче, пошукове. Вони здатні до активної самореалізації	У хлопчиків кількість нервових волокон, які з'єднують ліву і праву півкулі, менша, ніж у дівчаток. Тому їм важче порівнювати інформацію, яка опрацьовується лівою і правою півкулями. У них вибірково вмикаються мисленневі процеси лівої або правої півкуль	
	Хлопці мають більш високу зосередженість на конкретних проблемах		
Таблицю мисленневих стратегій варто доповнити поведінковими діями дівчаток і хлопчиків (про які наголошував відомий польський педагог Януш Корчак). На них варто звертати увагу, щоб краще розуміти їхні навчальні дії та допомогти розкрити їхні таланти.		Невстигаючі дівчатка набагато важче піддаються корекції, ніж хлопчики. Незасвоєння шкільної програми	Невстигаючими у перших класах найчастіше стають хлопчики, а не дівчатка

для дівчаток – більший нервовий фактор. І тому саме ці дівчатка потребують значно більшої уваги і терпіння, ніж хлопчики	
Серед дівчаток частіше, ніж серед хлопчиків зустрічається художній тип вищої нервової діяльності. Це природно, закономірно і обумовлено, так би мовити, всім майбутнім жіночим еством	Хлопчики з художнім типом нервової системи потребують до себе ретельнішої уваги, ніж усі інші. Саме у них найчастіше і легше (за несприятливих умов) розвиваються так звані шкільні неврози, а потім істеричні неврози, а надалі відбувається патологічне формування особистості за істеричним типом
Дослідження показали, що у дівчаток 6–8 років у всіх випадках спільної діяльності показники гуманних стосунків нижчі, ніж у хлопчиків, тобто альтруїстична репутація дівчаток, яка існує в буденній свідомості, надто перебільшена. Дівчатка показують вищий рівень рефлексії і соціальної відповідальності і більшу, ніж у хлопчиків, гнучкість, здатність словесно демонструвати соціально схвальні форми поведінки	В умовах спільної діяльності, опинившись у ситуації загрози покарання (або очікуваної нагороди), приблизно однаково оцінюють свої зусилля для власної користі і для користі своїх друзів. Вони не завжди адекватно оцінюють свою поведінку, причому, оцінка має випадковий характер
Найбільш розповсюджений темперамент серед дівчаток сангвіністичний. Дівчаток меланхоліків та холериків складніше виховувати та навчати	Хлопчики меланхоліки та холерики порівняно з дівчатками відповідних темпераментів легше виховуються і з ними легше під час навчання

З часом, коли молодші школярі дорослішають, виявляється так звана поляризація статі.

Дівчатка у своєму колі обговорюють перших романтичних героїв, моди, ведення господарства, надають перевагу ліричній та романтичній літературі, особливо зближуються з матір'ю і за сприятливих із нею стосунків довіряють їй свої тасмниці. Вони більше тягнуться до вчителюк, можуть колективно захокуватись у вчителя-чоловіка	Хлопці грають у військові ігри, зачитуються "героїчною" літературою і наслідують героїв, лицарів. Вони більше тягнуться до батька, а за його відсутності – до чоловіка взагалі (викладача, керівника "чоловічих" гуртків і секцій), виявляють інтерес до чоловічої роботи (щось змайструвати, приладнати, перенести, підняти важкі предмети)
--	--

Таким чином у молодшому шкільному віці відбувається поступове засвоєння дітьми ролей хлопчика та дівчинки. Одночасно з'являються перші ознаки цікавості до протилежної статі, перші ознаки сексуальності.

У дівчаток ці почуття забарвлені романтичними тонами. Для них характерні мрії про героя, про свого "принца". Досить часто у них виникає і почуття закоханості, частіше у старшого за віком хлопчика або навіть у дорослого чо-	У хлопчиків, особливо на перших стадіях, інтерес до протилежної статі досить часто виражається у грубій формі. Вони смикають за волосся дівчаток, штовхаються, скочують з гірки по снігу, іноді досить цинічно вислов-
--	--

ловіка. Майже завжди ця "перша закоханість" зовсім не те, що нерозділена, більше того, "предмет кохання" часто навіть і не здогадується про це. Та все ж, це досить серйозне почуття! Спроба засудити або висміяти дівчинку може закінчитися сумно	люються на їхню адресу. Їхня зовнішня грубість у більшості випадків лише маскує переживань, почуття ніжності і розгубленість перед цим почуттям. Без розуміння цього психологічного парадоксу неможливо правильно організувати педагогічний процес
Дівчатка, до яких не "прив'язуються" хлопчики, часто почуваються обійденими і нерідко самі провокують хлопчиків до всіляких "грубощів"	Треба пам'ятати, що поведінка хлопчиків не потребує нотацій та покарань, бо це не має сенсу. Осуджуючи та караючи спонтанну поведінку хлопчика, вчитель може виробити негативну установку до позитивних мотивів його поведінки

Сутність виховних дій полягає в тому, щоб розкрити дитині дійсні мотиви її вчинків і спрямувати їх у потрібне русло. Природний потяг дітей одне до одного досить часто завершується дружбою між хлопчиком і дівчинкою.

Дружні пари хлопчиків і дівчаток стають дедалі звичнішим явищем сьогодення порівняно з минулими роками. Причиною цього явища можна вважати: а) достатня педагогічна обізнаність батьків, б) акселерація, в) одностаттєва родина. Остання причина, мабуть, найвагоміша, бо дружба між хлопчиком і дівчинкою дає їм змогу заповнити (звикання до протилежної статі) те, чого не може дати сучасна родина.

Тому прагнення хлопчиків і дівчаток до дружби – це, можливо, інстинктивне прагнення подолати недоліки виховання в одностаттєвій або малодітній родині. Дружба привчає поступатися заради свого друга бажаннями та намірами, навчає лагідності та піклування, уваги та чуйності.

Люди, які не мали подібного досвіду в дитинстві, досить часто неуспішні в особистому плані, вони так і не можуть навчитися науки взаємостосунків з протилежною статтю, науки любові. А сексуальне незадоволення нерідко є підґрунтям для розвитку нерво-психічних захворювань. Тому негативне ставлення до дружби хлопчика і дівчинки – одна з серйозних помилок статевого виховання.

Ігнорувати ці особливості не можна, як не можна ігнорувати розбіжності у темпераменті та характері хлопчиків і дівчаток, які відбиваються на специфіці їхнього спілкування. Формування нормальних взаємостосунків хлопчиків і дівчаток – одне з головних завдань виховання культури спілкування, майбутнього щастя наших дітей, можливості повноцінно "знайти себе" у житті і створити міцну родину.

У хлопчиків необхідно розвивати почуття обов'язку: перед самим собою, іншими, перед батьками, жінкою, майбутніми дітьми. Дуже важливо змалечку виховувати у хлопчика повагу до жінки.

Дівчинку необхідно вчити бути чуйною, розуміти стан інших людей і діяти відповідно до цього. Дівчинка приваблива ніжністю, вона має бути обач-

ливою, обережною. Їй призначено стати жінкою, дарувати життя і, оберігаючи себе, оберігати майбутнє. З перших років дівчинку готують до материнства. Їй необхідно доручати піклуватися про молодших дітей у родині, вказуючи на їхню чарівність і беззахисність, навчати доглядати за ними та радіти спілкуванню з ними. Це відбувається природно – спочатку ляльки, потім молодші сестри і брати.

Дівчинку вчать поважати чоловіка в цілому як іншу половину людського роду і конкретно – саме цього хлопчика, цього дорослого за його гідність та вчинки.

Під час спільних ігор та занять, у суспільній праці, виконуючи "чоловічі" та "жіночі" ролі, спостерігаючи один за одним, хлопчики і дівчатка вчаться бути собою, спілкуватися. Останнім часом психологи приділяють увагу проблемі статевої дипсихізму. Йдеться про те, що в житті легше адаптуються ті люди, які безумовно, сприйнявши основні риси, властиві їхній статі, мають у своєму характері і кращі якості, притаманні протилежній статі.

Отже, у спільній діяльності хлопчики і дівчатка мають вчитися бути собою, так би мовити, "від протилежного". Говорять, що найчастіше робить чоловіка мужнім слабка жінка, а її жіночною – сильний чоловік. Саме тому хлопчиків соромно плакати на очах у дівчинки, бути грубим поряд із нею та ін. Цю важливу обставину необхідно враховувати для повноцінного розвитку особистості як хлопчика, так і дівчинки.

Всі ці зауваження мають загальний характер. На практиці у кожному конкретному випадку стан справи набагато складніший і важчий. Головне те, що при вихованні як хлопчиків, так і дівчаток необхідно враховувати поряд із статевою належністю й індивідуальні особливості центральної нервової системи.

Сучасна початкова освіта (як і освіта загалом) ігнорує статеві відмінності хлопчиків і дівчаток. Зокрема – спільне навчання, зміст якого не спрямований на конкретні особливості сприймання хлопчиків і

дівчаток. Це, безсумнівно, викликає додаткове напруження, руйнуючи природну статеву модель сприйняття дітей, викликаючи дискомфорт, який потрібно буде нейтралізувати, розбираючись у причинах його проявів.

Усвідомлюючи ці особливості стратегії мисленнєвих процесів у дівчаток і хлопчиків, учитель працюватиме не інтуїтивно, навпомацки, а враховуючи їх. Тому свідоме врахування цих особливостей зберігатиме психічне здоров'я дітей, а, отже, допомагатиме розвитку їхніх талантів. Дуже важливо підтримувати і відповідну родинну та шкільну атмосферу.

Становлення особистості

• Коли дитина постійно чує критику, вона зникає засуджувати.

• Коли дитину оточує ворожість, вона зникає воювати.

• Коли дитина чує насмішки, вона стає сором'язливою.

• Коли дитина живе з почуттям сорому, вона набуває комплексу вини.

• Коли дитина живе в атмосфері толерантності, вона вчиться бути терпимою.

• Коли дитина живе в атмосфері підтримки, вона вчиться бути впевненою в собі.

• Коли дитину хвалять, вона вчиться цінувати інших.

• Коли дитина живе в атмосфері чесності, вона вчиться справедливості.

• Коли дитина живе в атмосфері безпеки, вона вчиться довіряти іншим.

• Коли дитина живе в атмосфері схвалення, вона вчиться любити себе.

• Коли дитина живе в атмосфері прийняття, доброзичливості, вона вчиться знаходити любов у цьому світі.

Зрозуміло, що ми зупинилися лише на загальних аспектах цієї проблеми, але навіть її усвідомлення педагогами та батьками може суттєво покращити розуміння дій наших дітей і гармонізувати їхнє життя в школі та вдома, допоможе уникати конфліктів.

Методика і практика

УРОК-ПРОЕКТ З ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ В 3 КЛАСІ

Тетяна ЛІТВІН,

старший учитель НВК "Колегіум" м. Рівного

Тема навчального проекту. Як застерегти себе від поганих вчинків.

Мета проекту. Формування вміння співвідносити правові свободи і обов'язки дітей; усвідомлення учнями наслідків аморальних вчинків; розвиток пізнавальної та творчої активності учнів; виховання почуття поваги до своєї держави.

Очікувані результати: зацікавленість учнів проектною діяльністю; застосування учнями власного життєвого досвіду; покращення контактів між дітьми.

План уроку-проекту

I. Спрямування до мети. Вступне слово вчителя.

– Кожна людина на землі неповторна. У кожній є риси, які вирізняють її з-поміж інших. Прислухайся до себе, поговори з батьками, друзями і ти дізнаєшся про свої унікальні риси. Варто поговорити про дуже важливу якість – самоповагу. Поважати самого себе означає поважати в собі особистість. Людина, наділена самоповагою, ніколи не скоїть ганебного вчинку, не дозволить іншим принизити себе, не нищитиме свій організм шкідливими звичками. Якщо ти порушиш якесь правило ввічливості, то викличеш в оточуючих осуд чи сміх. Але є вчинки, які можуть мати сумніші наслідки і для тебе, і для твоїх близьких.